

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Архипенко Л. М.

*Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут",
м. Харків, вул. Пушкінська, 79/2*

Сьогодні ефективність інтелектуальної, творчої діяльності людини без перебільшень можна назвати поступом цивілізації. Головний чинник сталого соціально-економічного розвитку держави – зростання інтелектуального потенціалу нації, упровадження науково-технологічних новацій, які суттєво впливають на обсяги та якість виробництва і споживання.

Характерною ознакою кінця ХХ – початку ХХІ століття стала масова поява на ринку нового виду товару – об'єктів права інтелектуальної власності. При цьому темпи росту обсягів торгівлі цим товаром зростають значно швидше, ніж для звичайних товарів. Згідно з прогнозними оцінками фахівців, інтелектуальна власність у цьому столітті стане основним товаром внаслідок переходу від індустріального до інформаційного суспільства. Розвиток ринку інтелектуальної власності зумовив необхідність відособлення цілого пласта лексичних одиниць в окрему терміносистему.

Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю детальної характеристики терміносистеми «інтелектуальна власність» із урахуванням новітніх процесів, що сприяють її постійному поповненню.

У межах доповіді розглянемо формальні критерії дослідження термінології інтелектуальної власності (структурний склад термінів (співвідношення одно-, двох- і багатослівних термінів і терміносполучень);

морфологічні й синтаксичні дериваційні процеси (основні способи термінотворення)), оскільки структурні особливості й дериваційні процеси відіграють важливу роль для розуміння термінів, для взаєморозуміння спеціалістів галузі інтелектуальної власності. Аналізуючи формальну сторону терміна, більшість дослідників виділяють дві основні групи, які різняться своїм складом: терміни-слова (однокомпонентні) і терміни-словосполучення (багатокомпонентні). У досліджуваній терміносистемі присутні як однокомпонентні, так і багатокомпонентні терміни.

Проведені раніше системні дослідження різних термінологій свідчать про те, що у вже сформованій термінології тієї чи іншої галузі знань, кількість багатокомпонентних термінів становить близько 70%. За нашими приблизними підрахунками українська терміносистема «інтелектуальна власність» перебуває у стадії формування. Перевага багатокомпонентних термінів над однокомпонентними також свідчить про інтенсифікацію процесу спеціалізації термінів інтелектуальної власності, формування ієрархічної структури терміносистеми, встановлення дериваційних зв'язків між термінами.

Аналіз морфемної структури термінів інтелектуальної власності дозволяє виділити наступні типи однокомпонентних термінів: 1) прості непохідні терміни, основа яких збігається з коренем: *автор, запис, реферат, плагіат, райтер, роялті, аналог, патент, апеляція, домен, експерт, збір, знак, реєстр, особа, пріоритет, товар тощо*; 2) похідні терміни, тобто однослівні лексичні одиниці, основа яких має корінь і афікси.

Аналіз показує, що основним афіксом у термінотворенні є суфікс. До найбільш продуктивних суфіксів можна віднести: **-ання** (*анулювання, видання, використання, відтворення, копіювання, ліцензування*); **-ація** (*капіталізація, апеляція*); **-ник** (*винахідник, заявник*); **-ація** (*реєстрація, публікація*); **-ор / -ер / -ар** та **-инг**, що свідчить про наявність у системі англомовних словотвірних елементів (*антрепренер, райтер, продюсер*).

Префіксація і префіксально-суфіксальний спосіб не виявляють високу продуктивність у творенні термінів інтелектуальної власності (*переробка, співавтор*).

До найбільш продуктивних способів творення термінології інтелектуальної власності належить словоскладання. Розглянемо найпродуктивніші структурні моделі багатокомпонентних термінів української терміносистеми «інтелектуальна власність»: іменник + іменник (*види порушень, використання товару, використання прав, депонування товару, опублікування твору*); прикметник + іменник (*авторський договір, авторські організації ефірне мовлення, ліцензійний договір, паушальний платіж*); іменник + прийменник + іменник (*випуск у світ, адреса для листування, відмова від свідництва, підходи до оцінки*); іменник + прикметник + іменник (*авторський сценарний договір, обмеження авторського права, виправлення очевидних помилок*); прикметник + прикметник + іменник (*безкоштовний обов'язковий примірник*); іменник + іменник + іменник (*найменування місця походження товару, продовження строку дії товару*); іменник + іменник + прикметник + іменник (*строк дії охоронного документа, роздільна здатність торгівельної марки, знак охорони*).

Проведений аналіз показав, що синтаксичне утворення термінологічних словосполучень є найбільш продуктивним способом термінотворення. При цьому у вибірці переважають двохкомпонентні сполучення, що забезпечує стрункість системи й перешкоджає її загромодженню більш довгими номінаціями. Як приклад розглянемо термінологічну групу з базовим терміном «патент – охоронний документ, що засвідчує право власника на деякі об'єкти промислової власності» (модель «прикметник + іменник»): *ввізний патент* – патент, який оформлюється у спрощеному порядку на основі раніше виданого іноземного патенту; *деклараційний патент* – патент, який видається за результатами формальної експертизи заявки.

Отже, результати аналізу показують, що українська терміносистема «інтелектуальна власність» перебуває у стадії формування й розвивається й поповнюється за рахунок термінологічних сполучень та словоскладання, а зазначені способи термінотворення можуть зазнавати впливу аналогічної англомовної терміносистеми, що потребує подальших досліджень.

Список літератури

1. Біла книга. *Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України* / [Г. О. Андрощук, О. В. Дем'яненко, І. Б. Жилияєв, та ін.] / упоряд. С. В. Таран. — К: Парламентське вид-во, 2008. — 448 с.
2. Варфоломеева Ю.А. *Интеллектуальная собственность в условиях инновационного развития: Монография.* — М.: «Ось-89», 2006. — 144 с.
3. *Інтелектуальна власність : Словник-довідник* / За заг. ред. О. Д. Святоцьког. — у 2-х т. : Том 1. авторське право і суміжні права / за ред. О. Д. Святоцького, Р. В. Дроб'язка [уклад : В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко]. — К. : Видавничий дім «ІнЮре», 2000. — 356 с.
4. *Інтелектуальна власність : Словник-довідник* / За заг. ред. О. Д. Святоцьког. — у 2-х т. : Том 2. Промислова власність / За ред. О. Д. Святоцького, Р. В. Дроб'язка. [уклад : Г. П. Добриніна, А. В. Кочеткова, Н. І. Мова]. — К. : Видавничий дім «ІнЮре», 2000. — 272 с.